

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, III-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
III-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdulkarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

DUAL TA'LIM ASOSIDA TEXNIKA FANLARINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH: ELEKTR ENERGETIKASI TA'LIMI MISOLIDA.....	14
Zoxidov Ikboljon Zokirjonovich	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING SAVDO HAJMINI OSHIRISHDAGI IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	20
Raxmonova Feruza Musakulovna	
MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT ARALASHUVINING IQTISODIY ASOSLARI	27
Yerjanov Shohrux Kabil o'g'li	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ РИСКОВ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	34
Нуруллаева Гулнара Коптлеуовна	
KORPORATIV BOSHQARUVDA NOMOLIYAVIY HISOBOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	39
Akmaljon Valijonov	
BYUDJET TASHKIOTLARIDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINING HISOB, NAZORAT VA ICHKI AUDIT OBYEKTI SIFATIDAGI IQTISODIY MAZMUNI	43
Abdulazizov Aziz Anvar o'g'li	
MAMLAKATIMIZ KOMPANIYALARI BOSHQARUV JARAYONLARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI MUAMMOLAR.....	49
To'ychiboyev Nozimjon Soliyevich	
TIJORAT BANKLARIGA KAPITAL BOZORI ORQALI INVESTITSIYALARNI JALB QILISH YO'LLARI.....	58
Qurbonova Vazira Ravshan qizi	
MEVA-SABZAVOTCHILIK KOOPERATSIYALARINI MOLIYALASHTIRISH MEKANIZMINI BAHOLASHNING INSTITUTSIONAL-MOLIYAVIY INTEGRAL INDEKSI	62
Bobojonova Shahnoza Otaxonovna	
DUNYODA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING ZAMONAVIY STRATEGIYALARI	69
Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ И ВОЗМОЖНОСТИ АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	73
Муминжонов Анварбек Сайфитдин угли	
ANSWERING BUYER CARBON-DATA REQUESTS: A MINIMUM ACCOUNTING CONTOUR FOR SECOND-TIER EXPORTERS IN EMERGING ECONOMIES.....	82
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	89
No'manov Javoxir Olimjon o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ДЕГУРВА И ГЛОБАЛЬНОГО СЛОЯ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ ПРИ КЛАССИФИКАЦИИ ТЕРРИТОРИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПО СТЕПЕНИ УРБАНИЗИРОВАННОСТИ	96
Салимова Юлдуз Исаковна	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDII SAMARADORLIGINI BAHOLASH: RAQAMLI INFRASTRUKTURA VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	105
Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li	

O'ZBEKISTON MINTAQALARINING IQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI KOMPLEKS BAHOLASH VA HUDUDLARARO TAFOVUTLARNI ANIQLASH.....	112
Ismatov Fazliddin Ibodovich	
QURILISH SOHASIDAGI KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	117
Yunusov Abduvoxid Abdukarimovich	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ НАВОИЙСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	124
Рахмонов Мирвохид Ражабович	
ADVANCING SUSTAINABLE AND GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN THROUGH BILATERAL CARBON CREDITING MECHANISMS.....	133
Dilfuza Arifkhodjaeva	
Gulchekhra Nematullayeva	
Bakhtiyor Pulatov	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEKANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	141
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
O'ZBEKISTON BANLARINIGKING YASHIL BANK MAHSULOTLARI TASHKIL QILISH MEKANIZIMLARI VA ULARNING BANK IQTISODIY SAMARADORLIGINI SALBIY TA'SIR QILMAGAN HOLATDA MAHSULOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIK TA'MINLASH YO'LLARI.....	150
Nuriddinov Murodjon Nuriddin o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ МАЛООБЕСПЕЧЕННЫХ СЕМЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	156
Асомиддинова Музайянхон Абдурахмон кизи	
AHOLI TURMUSH FAROVONLIGI VA KAMBAG'ALLIK KATEGORIYALARINING NAZARIY-METODOLOGIK EVOLYUTSIYASI HAMDA ZAMONAVIY BOSHQARUV KONSEPSIYALARI.....	164
Negmatullayeva Zarina Baxodirovna	
IQTISODIYOTDA OZIQ-OVQATNI RIVOJLANTIRISH VA QISHLOQ XO'JALIGINING ROLI.....	171
Siddiqov Zoxid Tulkunovich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARINING KOMPLEKS IQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASH VA MOLIYALASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	178
Madrahimova Onajon Javlon qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINING YUQORI MALAKALI KADRLARGA BO'LGAN TALABINI SAMARALI QONDIRISHDA OLIY VA PROFESSIONAL TA'LIM INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH ZARURIYATI.....	184
Nizamov Aslitdin Badreddinovich	
SUDLARNI MOLIYAVIY JIHATDAN BOSHQARISHNING XUSUSIYATLARI.....	191
Toshev Yigitali Boboqulovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOT AXBOROTLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA KOMPILYATSIYA QILISH SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	197
Bekberganova Farangiz Birodar qizi	
TOROID O'ZAKLI TO'G'RI CHIZIQLI HARAKAT IJRO ELEMENTINI DOIMY MAGNIT VA CHULG'AMNING O'ZARO TA'SIRI ASOSIDA ELEKTROMAGNIT KUCH HOSIL BO'LISH JARAYONINI TADQIQ ETISH.....	202
Abdullayev Mahmudjon Muxammedovich	
НАЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО МОНИТОРИНГА И УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ УСЛУГАМИ В РЕГИОНАХ.....	214
Якубов Н.А.	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	221
Bauyetdinov M.J.	
Rustamova A.B.	

ЦЕНОВАЯ ПОЛИТИКА КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФИТНЕС-КЛУБОВ В УСЛОВИЯХ КОНКУРЕНЦИИ	226
Соловьева Фарангиз Анваровна	
AQSHDA XUSUSIY TIBBIY XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH IQTISODIY MEKANIZMI AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	232
To'xtayev Umidjon Shuhrat o'g'li	
DAVLAT SEKTORIDA KADRLAR TAQSIMOTINING TAHLILI	243
Xodjayev Furkat Salimovich	
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОНТЕЙНЕРНЫХ ПЕРЕВОЗОК ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ ТРАНСПОРТОМ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	249
Ахмедова Дилафруз Муратовна	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA RAQAMLI TAFOVUT VA DAROMADLAR TENGSIZLIGINING KONVERGATSIYA HAMDA DEKOMPOZITSION TAHLILI	258
Murotjonova Mubina Dilshod qizi	
TURISTIK FIRMALARDA RAQAMLI MARKETING TEXNOLOGIYALARINING XORIJIY TURISTLARNI JALB QILISH SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	267
Tolibova Aziza To'liqin qizi	
THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF ENERGY COST ACCOUNTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	274
Ergasheva Maftuna Asad kizi	
INSON RESURLARINI BOSHQARISH KONSEPSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA UNING MEHMONXONA BIZNESI KORXONALARIDAGI NAMOYON BO'LISHI.....	282
Narzullayeva Sarvinoz Askar qizi	
QURILISH KORXONALARI EKSPORT FAOLIYATINI QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMINING TARKIBIY ELEMENTLARI VA AMAL QILISH TAMOYILLARI	290
Mirzayeva Xulkar Abduladjon qizi	
SURXONDARYO VILOYATI IQTISODIYOTINING TARKIBIY BARQARORLIGI: EVOLYUTSION CHIDAMLILIK VA TARMOQLARARO BOG'LIQLIKNING EKONOMETRIK BAHOSI	297
Xuramov Suxrob Abdusamad o'g'li	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА ОРГАНИЗАЦИЙ	304
Адилова Сакина	
OLIJ TA'LIM TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT BUDJETINING ROLI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	310
M.M. Tashhodjaev	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING OLIJ TA'LIM TIZIMIDA TUTGAN O'RNI VA KELGUSIDAGI TA'SIRLARI.....	316
Qarshiyev Sherzodbek Bahromovich	
O'ZBEKISTONDA MUDORABA, MUSHORAKA VA VAKALA-ISTISMOR INSTRUMENTLARINI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA FOYDALANISHNI RAG'BADLANTIRISH YO'LLARI	322
Mirobidov Mirzohid Yaxyoyevich	
EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASINING ENERGIYA TARKIBI DIVERSIFIKATSIYASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK TAHLIL QILISH: INSTITUTSIONAL SIFAT, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALAR HAMDA TADQIQOT VA ISHLANMALAR ROLI	333
Egamberdiyeva Mardona Komiljon qizi	
POCHTA VA KURYERLIK XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA INNOVATSION XIZMAT TURLARINI JORIY ETISH	337
U. Z. Narmuradov	

YANGI O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA QO'SHILISH STRATEGIYASI: INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA MUZOKARALAR JARAYONI DINAMIKASI TAHLILI	345
Ro'ziqulov Uchqun Hamroqul o'g'li	
TRANSPORT TIZIMINING HUDUDIY IQTISODIY FAOLLIKNI RAG'BATLANTIRISHDAGI ROLINI BAHOLASH: HUDUDIY DISBALANSLAR VA SAMARADORLIK MEZONLARI	350
Omonova Sug'diyona Mamadavidovna	
JAHON AMALIYOTIDA EKSPORTNI SUG'URTA QILISHNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA MODELLARI.....	356
Xalikov Rustam Baxtiyorovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI BARQAROR RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	362
Xalilova Aziza Rustamovna	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI INTEGRAL BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	368
Jamoliddinov Jobirbek Bahodir o'g'li	
LOYIHANI REJALASHTIRISH VA AMALGA OSHIRISHDA SOLIQQA TORTISH VA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI	375
Pirnazarova Madina Rustam qizi	
ELEKTR ENERGETIKASI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBI VA IQTISODIY TAHLILNING RAQAMLI MODELINI SHAKLLANTIRISH.....	381
Tursunboyev Javoxirbek Jamshid o'g'li	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA QURILISH FAOLLIGI VA QURILISH MATERIALLARIGA TALABNING FAZOVIY MUTANOSIBLIGINI BAHOLASH	391
Turdiyev Abdullo Sagdullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNING BARQAROR RIVOJLANISHINI BAHOLASH: NAZARIY-METODOLOGIK YONDASHUV	398
Norboyev Sarvar Azodovich	
EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN TO'QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING STRATEGIYALARINI YASHIL IQTISODIYOT TALABLARIGA MOSLASHTIRISH METODOLOGIYASI (Buxoro viloyati korxonalari misolida)	409
Yoriyeva D.O.	
TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	417
Ziyodullayeva Nargiza Yusuf qizi	
SUG'URTA TASHKIOTLARIDA FINANCIAL DUE DILIGENCE ASOSIDA INVESTITSIYA RISKLARINI KOMPLEKS MIQDORIY BAHOLASH: "INFINITY INSURANCE" AJ MISOLIDA.....	424
Sidiqov Dilmurod Xasanboy o'g'li	
JAMOAT TRANSPORTIDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI SHAXSIYLASHTIRILGAN MARKETING STRATEGIYALARINING YO'LOVCHILAR JALB QILISH VA SADOQATIGA TA'SIRI.....	429
Berdiyev Temur Azamatovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING XALQARO TAJRIBASI VA O'ZBEKISTONDA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	434
Najimov Islambek Polat o'g'li	

YASHIL IQTISODIYOTNING XALQARO TAJRIBASI VA O'ZBEKISTONDA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Najimov Islambek Polat o'g'li

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi kafedrası assistent o'qituvchisi

ORCID ID: 0009-0007-8894-1866

E-mail: najimovislambek3@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolaning maqsadi yashil iqtisodiyot konsepsiyasining xalqaro tajribada shakllangan institutsional va moliyaviy modellari hamda ularning O'zbekistonda qo'llanish istiqbollarini iqtisodiy samaradorlik va barqarorlik mezonlari asosida baholashdan iborat. Tadqiqot metodologiyasi sifatida qiyosiy institutsional tahlil, energiya va resurs samaradorligi ko'rsatkichlari bo'yicha trend tahlili hamda siyosat choralarining ta'sir zanjiri mantiqiy modellashtirish usullari qo'llanildi. Amaliy ahamiyat sifatida "yashil budjet" tamoyillari, karbon hisoboti va investitsiya risklarini kamaytirish mexanizmlari bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, energiya intensivligi, yashil moliya, karbon hisoboti, resurs samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash.

Аннотация. Целью данной статьи является оценка институциональных и финансовых моделей концепции зеленой экономики, сформировавшихся в рамках международного опыта, а также перспектив их применения в Узбекистане на основе критериев экономической эффективности и устойчивости. В качестве методологии исследования использованы сравнительный институциональный анализ, трендовый анализ показателей энергоэффективности и ресурсной эффективности, а также методы логического моделирования цепочки воздействия мер государственной политики. В практическом плане разработаны предложения по принципам «зеленого бюджетирования», углеродной отчетности и механизмам снижения инвестиционных рисков.

Ключевые слова: зеленая экономика, возобновляемая энергия, энергоемкость, зеленое финансирование, углеродная отчетность, ресурсная эффективность, переработка отходов.

Abstract. The purpose of this article is to assess the institutional and financial models of the green economy concept developed through international experience and the prospects for their application in Uzbekistan based on economic efficiency and sustainability criteria. The research methodology employed comparative institutional analysis, trend analysis of energy and resource efficiency indicators, and logical modeling of the impact chain of policy measures. In terms of practical significance, proposals were developed concerning the principles of "green budgeting," carbon accounting, and mechanisms for reducing investment risks.

Keywords: green economy, renewable energy, energy intensity, green finance, carbon accounting, resource efficiency, waste recycling.

KIRISH

Yashil iqtisodiyot tushunchasi iqtisodiy o'sishni tabiiy kapitalning yemirilishi bilan bog'lamasdan, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va emissiyalarni kamaytirish orqali farovonlikni ko'paytirishga qaratilgan rivojlanish modeli sifatida talqin qilinadi. Raqamlar darajasida, xalqaro kuzatuvlarda qayta tiklanuvchi energiya ulushining o'sishi va energiya intensivligining pasayishi o'rtasida barqaror bog'liqlik qayd etilib, ko'plab mamlakatlarda YalM birligiga energiya sarfi o'n yillik kesimda izchil kamaygan. Ilmiy izoh shundan iboratki, yashil o'sish nazariyasi bo'yicha texnologik taraqqiyotning yo'nalishi institutlar va rag'batlar bilan belgilanadi, demak, siyosat dizayni resurs narxlari, risklarni taqsimlash va infratuzilma cheklovlari kabi omillarni bir vaqtda hisobga olishi lozim [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot muammosi bo'yicha xalqaro va mahalliy adabiyotlarda bir necha yo'nalish shakllangan. OECD tomonidan ishlab chiqilgan "yashil o'sish" konsepsiyasida iqtisodiy o'sish bilan tabiiy resurslardan foydalanish o'rtasidagi bog'liqlikni uzish g'oyasi ilgari surilib, buning uchun energiya samaradorligi, resurs unumdorligi va tabiiy kapital hisobi kabi indikatorlar tizimi taklif etiladi; ushbu yondashuvga ko'ra, bunday indikatorlar davlat siyosatini shakllantirishda obyektiv asos vazifasini bajaradi [1]. N. Stern o'zining mashhur tadqiqotida iqlim o'zgarishini bozor muvaffaqiyatsizligining eng yirik ko'rinishi sifatida talqin qiladi va erta harakat qilishning iqtisodiy xarajati kechiktirilgan choralarning oqibatlaridan sezilarli darajada arzonroq ekanligini asoslaydi; muallif fikricha, iqlim risklarini baholash va diskontlash stavkasini to'g'ri tanlash uzoq muddatli investitsiya qarorlarining sifatini belgilaydi [2].

Aylanma iqtisodiyot yo'nalishida M. Geissdoerfer va hammualliflari tomonidan o'tkazilgan tizimli sharh muhim o'rin tutadi: mualliflar aylanma iqtisodiyotni chiziqli "ishlab chiqarish – iste'mol – utilizatsiya" modeliga muqobil sifatida ko'rib, uning barqaror rivojlanish va ekologik iqtisodiyot konsepsiyalari bilan qanday bog'lanishini tahlil qiladi; ularning xulosasiga ko'ra, aylanma iqtisodiyot ko'pincha amaliyotda barqarorlikning aniq iqtisodiy-institutsional mexanizmsiz, deklarativ tarzda qo'llaniladi, bu esa uning real samaradorligini pasaytiradi [3]. A. Karimov va S. Abdurahmonovning tadqiqotida yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari O'zbekiston sharoitiga moslashtirilib, milliy iqtisodiyotni yashil yo'nalishga o'tkazishda institutsional islohotlar, tarmoqlararo muvofiqashtirish va investitsiya siyosatining o'rni asosiy omillar sifatida ko'rsatiladi; mualliflar fikricha, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun yashil transformatsiya bosqichma-bosqich, ustuvorliklarni aniq belgilagan holda amalga oshirilishi lozim [4].

S. A. Ivanov va Ye. V. Petrovning ishida tabiatdan foydalanish iqtisodiyoti va ekologik siyosat masalalari tizimli tarzda yoritilib, tashqi ta'sirlarni (eksternalliklarni) ichkilashtirish mexanizmlari, jumladan, ekologik soliqlar, standartlar va litsenziyalash tizimlari tahlil qilinadi; mualliflarning ta'kidlashicha, ekologik siyosat vositalarining samaradorligi ko'p jihatdan institutsional muhitning barqarorligi va nazorat tizimining ishonchligiga bog'liq [5]. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyot nazariyasi bir tomondan indikatorlar va o'lchash tizimlariga (OECD, Stern), ikkinchi tomondan resurs aylanmasi va institutsional dizaynga (Geissdoerfer va boshq., Ivanov va Petrova) tayanadi, milliy adabiyotda esa (Karimov, Abdurahmonov) bu yondashuvlarni rivojlanayotgan iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish masalasi ustuvor bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda O'zbekiston sharoitida sektorlar kesimida siyosat choralarning ketma-ketligi va o'zaro bog'liqligini yaxlit tizim sifatida baholovchi ishlar hali yetarli emas, bu esa mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

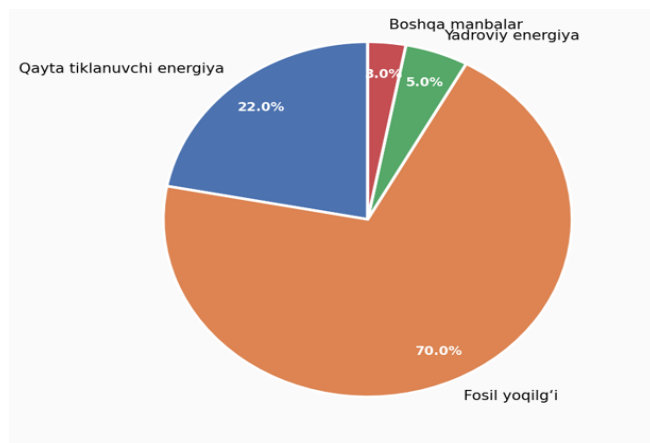
O'zbekistonda iqtisodiyotning energiya va resurs sig'imi, iqlim risklari va urbanizatsiya fonida infratuzilma ehtiyojlari bilan belgilanadi. Ushbu muammo mexanizmi shundan iboratki, energiya ta'minoti, sanoat modernizatsiyasi, transport logistikasi va kommunal tizimlar samaradorligi bir-biriga bog'langan bo'lib, bir bo'g'indagi yo'qotishlar umumiy tizim xarajatini oshiradi va investitsiya imkoniyatlarini qisqartiradi. Statistik kuzatuvlarda energiya intensivligi yuqori bo'lgan tarmoqlar ulushi sezilarli bo'lib, bu holat resurs samaradorligi orqali raqobatbardoshlikni oshirish uchun katta rezerv borligini anglatadi. Ilmiy jihatdan, rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun "yashil o'tish" investitsiyalarining multiplikativ ta'siri yuqori bo'lishi mumkin, chunki bir vaqtning o'zida import yoqilg'iga qaramlik pasayadi, texnologik yangilanish tezlashadi va sog'liq bilan bog'liq tashqi xarajatlarda qisqaradi [2].

Mavzu bo'yicha adabiyotlar holati yashil iqtisodiyotning turli maktablari va amaliy yondashuvlaridan iborat bo'lib, ular orasida "past uglerodli rivojlanish", "aylanma iqtisodiyot" va "tabiiy kapital hisobi" konsepsiyalari ajralib turadi. Ushbu yondashuvlarning mexanizmi umumiy bo'lsa-da, ular siyosat vositalarini tanlashda farqlanadi: biri emissiyalarni bevosita cheklashga tayanadi, boshqasi material oqimlarini yopiq siklga kiritishga urg'u beradi, uchinchi esa ekotizim xizmatlarini iqtisodiy hisobga integratsiya qiladi. Masalan, Yaponiya va Germaniyada aylanma iqtisodiyot chiqindini resursga aylantirish standartlari orqali sanoat klasterlarida sinergiya yaratgan bo'lsa, ayrim Skandinaviya mamlakatlarida yashil budjetlash va davlat xaridlari toza texnologiyalar bozorini kengaytirgan. Raqamlar darajasida, ko'plab iqtisodiyotlarda qayta ishlash ko'rsatkichlarining o'sishi poligon xarajatlarni kamaytirish va ikkilamchi xomashyo bozorini kengaytirish orqali qo'shimcha qiymat zanjirlarini yaratgani qayd etiladi. Ilmiy izoh shundan iboratki, ushbu yondashuvlar o'zaro raqobat emas, balki tizimli uyg'unlikda qo'llanganda yuqori natija beradi, chunki emissiya, resurs oqimi va kapital qo'yilmalar bir makroiqtisodiy muvozanatda shakllanadi [3].

Mazkur tadqiqotning maqsadi xalqaro tajribadan kelib chiqib, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning institutsional, moliyaviy va texnologik yo'nalishlari bo'yicha amaliy takliflarni ilmiy asoslashdan iborat. Maqsadga erishish mexanizmi sifatida energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, yashil moliya

va chiqindilarni boshqarish bo'yicha indikatorlar tizimi tanlanib, ularning o'zaro bog'liqligi qiyosiy tahlil qilinadi. Raqamli yondashuvda, "energiya intensivligi pasayishi" va "kapitalning o'rtacha qiymati" o'rtasidagi bog'liqlik investitsiya muhitini baholashda muhim signal bo'lib xizmat qiladi. Ilmiy yangilik shundaki, O'zbekiston sharoitida yashil o'tish bo'yicha sektorlar kesimida ketma-ket siyosat paketlari, ya'ni avval samaradorlik va hisobdorlik, so'ng yashil moliya va infratuzilma, keyin esa innovatsion klasterlar bosqichi taklif etiladi [4] (1-rasm).

1-rasm. O'zbekistonda energiya manbalarining umumiy energiya ishlab chiqarishdagi nisbati

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotda nazariy asos sifatida ekologik iqtisodiyot va yangi institutsional iqtisodiyotning integratsiyalashgan yondashuvi qabul qilindi, bunda yashil o'sish "tashqi ta'sirlarni ichkilashtirish" va "institutsional ishonch" orqali izohlanadi. Ushbu yondashuv mexanizmi shundan iboratki, karbon emissiyasi, havo ifloslanishi va chiqindi kabi tashqi xarajatlar narx signallarida aks etmasa, bozor resurslarni noto'g'ri taqsimlaydi, demak, standartlar, soliqlar, subsidiyalar va axborot oshkoraligi kabi institutlar muvozanatni to'g'rilaydi. Misol sifatida, karbon hisoboti va MRV tizimi (o'lchash, hisobot berish, verifikatsiya) joriy etilganda, korxona energiya samaradorligi loyihalarini ichki rentabellik me'yoriga ko'ra qayta baholaydi va "energiya tejalishi"ni moliyaviy aktiv sifatida ko'ra boshlaydi. Raqamlar kontekstida, energiya samaradorligi loyihalarida 10–30 foiz tejamkorlik diapazoni ko'plab sanoat jarayonlari uchun amaliy deb qaraladi va bu kapital qo'yilmalar qaytish muddatini qisqartiradi. Ilmiy izoh shundan iboratki, institutsional muhit kuchli bo'lgan joyda "yashil investitsiya premyasi" pasayadi, chunki tartibga solish barqarorligi va ma'lumotlarning ishonchliligi risklarni kamaytiradi [5] (1-jadval).

1-jadval.

Yashil moliya instrumentlari va chiqindilarni qayta ishlash salohiyatining sektoral tahlili (2025)

Sektor	Investitsiya hajmi, mln USD	Qayta ishlash darajasi, %	Energiya samaradorligi oshishi, %	Yashil moliya instrumentlari qo'llanilishi, ball
Sanoat	450	38	12	8
Transport	320	25	15	7
Qishloq xo'jaligi	220	42	9	6
Kommunal xizmatlar	400	50	18	9
Qurilish	180	30	14	5

O'zbekiston uchun indikatorlar tizimlashtirilganda, to'rtta yo'nalish bo'yicha asosiy natijalar qayd etildi: energiya intensivligini pasaytirish salohiyati, qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish imkoniyati, yashil moliya infratuzilmasini kengaytirish ehtiyoji va aylanma iqtisodiyot elementlarini kuchaytirish zarurati. Ushbu yo'nalishlarning mexanizmi shundan iboratki, energiya samaradorligi "tez yutuq" beradi, qayta tiklanuvchi energiya esa o'rta muddatda tizim xarajatlarini barqarorlashtiradi, moliyaviy infratuzilma kapital qiymatini pasaytiradi, aylanma iqtisodiyot esa resurs bazasini kengaytiradi. Masalan, sanoatda elektr dvigatellarini yuqori samarali sinflarga almashtirish va issiqlik qayta tiklash qurilmalarini joriy etish qisqa muddatda ishlab

chiqarish tannarxini pasaytirishi mumkin, shu bilan birga quyosh va shamol quvvatlari tarmoqni modernizatsiya qilish bilan uyg'unlashsa, pik yuklamalarni boshqarish imkonini beradi. Raqamli jihatdan, energiya tejamkor texnologiyalar ko'pincha 2–5 yil ichida o'zini oqlashi, qayta tiklanuvchi energiya loyihalarida esa kapital qaytimi shartnomalar va tarmoq ulanishi sifatiga kuchli bog'liqligi bilan tavsiflanadi. Ilmiy izoh shundan iboratki, "ketma-ketlik" tamoyili muhim, ya'ni avval o'lchash va hisobdorlik, so'ng moliyalashtirish, keyin esa masshtablash natijani mustahkamlaydi.

Taqdimotida solishtirma tahlilni ko'rsatish uchun indikatorlar bo'yicha umumlashtirilgan jadval tuzildi va u siyosat paketlarining ustuvorligini aniqlashga xizmat qildi. Ushbu jadvalning mexanizmi ko'rsatkichlarni to'rtta blokka ajratish, har bir blok bo'yicha maqsad indikatorlarini belgilash va ularni siyosat vositalari bilan bog'lashdan iborat bo'ldi. Masalan, energiya intensivligi blokida sanoat auditlari va standartlar, qayta tiklanuvchi energiya blokida tarmoq ulanishi va auksionlar, chiqindilar blokida saralash infratuzilmasi va kengaytirilgan ishlab chiqaruvchi javobgarligi ko'rsatildi. Raqamli jihatdan, jadval sifatli ballashdan ko'ra ko'rsatkichlarning yo'nalishi va o'zgarish tezligiga e'tibor qaratadi, bu esa turli tarmoqlarni bir-biri bilan mantiqan solishtirish imkonini beradi. Ilmiy izoh shundan iboratki, ko'p mezonli qaror qabul qilishda indikatorlar jadvali siyosatning ichki izchilligini kuchaytiradi va resurslarni taqsimlashdagi subyektivlikni kamaytiradi.

Jadval. Yashil iqtisodiyot bo'yicha tanlangan indikatorlar va siyosat vositalari o'rtasidagi moslik

Ko'rsatkich bloki. Energiya samaradorligi. Asosiy indikatorlar: energiya intensivligi; tarmoq yo'qotishlari; uskunalar samaradorligi sinfi. Tipik siyosat vositalari: energiya auditlari; minimal energiya samaradorligi standartlari; tarif va rag'bat dizayni. Kutiladigan natija: energiya sarfining pasayishi; tannarxning kamayishi; emissiyaning qisqarishi.

Ko'rsatkich bloki. Qayta tiklanuvchi energiya. Asosiy indikatorlar: qayta tiklanuvchi quvvatlar ulushi; tarmoq ulanish va balanslash ko'rsatkichlari; ishlab chiqarish profili. Tipik siyosat vositalari: auksionlar; PPA shartnomalari; tarmoq modernizatsiyasi. Kutiladigan natija: yoqilg'i importiga bosimning kamayishi; elektr tizimi barqarorligining oshishi.

Ko'rsatkich bloki. Yashil moliya. Asosiy indikatorlar: yashil kredit ulushi; yashil obligatsiya emissiyasi; ESG hisobot qamrovi. Tipik siyosat vositalari: taksonomiya; verifikatsiya; risklarni kafolatlash. Kutiladigan natija: kapital narxining pasayishi; investitsiya oqimining ko'payishi.

Ko'rsatkich bloki. Aylanma iqtisodiyot. Asosiy indikatorlar: qayta ishlash darajasi; poligon ulushi; ikkilamchi xomashyo bozori hajmi. Tipik siyosat vositalari: saralash infratuzilmasi; EPR; standartlar. Kutiladigan natija: chiqindi hajmining kamayishi; resurs bazasining kengayishi.

Muhokamada chiqindilarni boshqarish va aylanma iqtisodiyot bo'yicha natijalar ham muhim, chunki ular resurs xavfsizligi va urbanizatsiya bilan bevosita bog'liq. Ushbu yo'nalishning mexanizmi shundan iboratki, chiqindini saralash, qayta ishlash va ikkilamchi xomashyo bozorini rivojlantirish poligon bosimini kamaytiradi, logistika zanjirlarini yaratadi va kichik hamda o'rta biznes uchun yangi segmentlarni ochadi. Masalan, organik chiqindilarni anaerob parchalanish orqali biogazga aylantirish jarayonida kimyoviy tenglama sifatida $C_6H_{12}O_6 \rightarrow 3CO_2 + 3CH_4$ ko'rinishidagi metanogenetik yo'l ko'rsatiladi, bunda hosil bo'lgan CH_4 energiya manbai, digestat esa o'g'it sifatida foydalanilishi mumkin. Raqamlar darajasida, biogaz loyiholari odatda mahalliy xomashyoga yaqin joylashganda logistika xarajatlari kamayadi va iqtisodiy rentabellik oshadi, qayta ishlash ulushi ko'tarilganda esa poligon xarajatlari va emissiyalar pasayadi. Ilmiy izoh shundan iboratki, aylanma iqtisodiyot ekologik foydadan tashqari, import o'rni bosuvchi materiallar orqali valyuta tejamkorligi va qiymat zanjirlarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi [3].

Tadqiqot cheklovlari shundan iboratki, ochiq ma'lumotlarning davriyligi va tarmoq kesimidagi ayrim ko'rsatkichlarning yetarli darajada detallashtirilmaganligi sababli ba'zi baholar umumlashtirilgan indikatorlarga tayandi. Bu cheklovning mexanizmi ma'lumot noaniqligi riskini oshirishi, ayniqsa hududlar kesimidagi farqlarni aniqlashda natijalarni yumshatib yuborishi bilan izohlanadi. Masalan, bir hududda elektr tarmog'i yo'qotishlari yuqori, boshqa hududda esa issiqlik tarmoqlari eskirgan bo'lishi mumkin, biroq agregat ko'rsatkichlar bu farqni to'liq aks ettirmaydi. Raqamli jihatdan, hududiy kesimda ma'lumotlar kengaytirilsa, resurslarni maqsadli yo'naltirish samaradorligi oshadi va investitsiya tanlovida xatolik kamayadi. Ilmiy izoh shundan iboratki, kelajakdagi tadqiqotlarda mikrodata va korxona darajasidagi energiya auditlari natijalarini integratsiya qilish, shuningdek iqlim risklarini baholash modellari bilan uyg'unlashtirish yashil siyosatning aniqligini kuchaytiradi [5].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot yashil iqtisodiyotning xalqaro tajribasida muvaffaqiyat asosan institutlar sifati, hisobdorlik mexanizmlari va moliyalashtirish arxitekturasini uyg'unligiga tayanishini umumlashtirdi. O'zbekiston sharoitida eng yuqori natija beradigan yo'l sifatida energiya va resurs samaradorligini oshirishni birinchi bosqichga qo'yish,

parallel ravishda MRV va karbon hisoboti orqali o'lchash va shaffoflikni kuchaytirish, so'ng qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini tarmoq modernizatsiyasi hamda risklarni kamaytiruvchi shartnomalar bilan masshtablash zarurligi asoslandi. Yashil moliya instrumentlari, jumladan, yashil obligatsiyalar va yashil kredit liniyalari, faqat instrument sifatida emas, balki taksonomiya, verifikatsiya va oshkoralikni talab qiluvchi institutsional paket sifatida ko'rilganda investitsiya qiymatini pasaytirishi va xususiy kapitalni jalb etishi xulosalandi. Aylanma iqtisodiyot elementlarini kuchaytirish chiqindilar bosimini kamaytirish bilan birga ikkilamchi xomashyo bozorini rivojlantirib, yangi qiymat zanjirlarini yaratishi ko'rsatildi. Umuman, ketma-ketlik va sinxronlash tamoyillariga tayangan sektorlar kesimidagi siyosat paketlari yashil o'tishni iqtisodiy raqobatbardoshlik, resurs xavfsizligi va barqaror infratuzilma bilan uyg'unlashtirish uchun eng maqbul yechim sifatida yakunlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. OECD. *Green Growth Indicators 2017*. Paris: OECD Publishing, 2017. 220 p.
2. Stern N. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 712 p.
3. Geissdoerfer M., Savaget P., Bocken N. M. P., Hultink E. J. The Circular Economy: A New Sustainability Paradigm // *Journal of Cleaner Production*. Amsterdam: Elsevier, 2017. P. 757–768.
4. Karimov A., Abdurahmonov S. *Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. 256 b.
5. Иванов С. А., Петрова Е. В. *Экономика природопользования и экологическая политика*. Москва: ИНФРА-М, 2019. 352 с.
6. UNEP. *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011. 631 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
